

STRATEGII PRACTICE DE IMPLEMENTARE A PROIECTULUI „HRISTOS ÎMPĂRTĂȘIT COPILOR” ÎN PAROHII

Preot dr. Sorin Lungoci

PRACTICAL STRATEGIES FOR IMPLEMENTATION OF THE PROJECT ENTITLED „SHARING CHRIST WITH THE CHILDREN” IN PARISHES

Abstract: By its features, the religious project entitled “Sharing Christ with the children”, aims at bringing the word of God closer to children, in a more attractive form, easier to understand and assimilate, which may open their hearts to a set of authentic values in a century-old world crowded by pseudo-values. Children aged 6 to 17, whom this national program addresses, are at a time when their personalities are shaping and they are at their most vulnerable before a world without God.

Keyword: strategies, religious, national, program, children

Prin specificul său, proiectul catehetic „Hristos împărtășit copiilor”, își propune aducerea mai aproape de tineri a Cuvântului lui Dumnezeu într-o formă atractivă, ușor de înțeles și de asimilat, care să le deschidă inimile spre un set de valori autentice într-o lume seculară înțesată de pseudovalori¹. Copiii cu vârste cuprinse între 6 și 17 ani, cărora li se adresează acest program național, se află în perioada formării personalității lor și sunt cei mai vulnerabili în fața unei lumi fără Dumnezeu.

Pe lângă componenta informațională, programul în sine implică „o componentă acțională importantă, cu valențe formative care urmăresc interiorizarea valorilor religioase, formarea atitudinilor și a deprinderilor de

¹ Al doilea Congres Național «Hristos Împărtășit Copiilor» s-a desfășurat între 1–3 septembrie 2009 la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus – județul Brașov, Basilica, 25 august 2009, <http://basilica.ro/al-doilea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor-se-va-desfasura-intre-1-3-septembrie-2009-la-manastirea-brancoveanu-sambata-de-sus-judetul-brasov/>, data accesării: 15 decembrie 2018.

comportament moral-religios, stimularea inițiativei, a gândirii critice și a creativității, pregătirea pentru o viață responsabilă”².

Plecând de la premisa că orele de cateheză aduc Cuvântul lui Dumnezeu la nivel personal, asociindu-l întotdeauna cu experiențele de viață personale ale copilului, extinzându-l și la nivelul familiei, se impune o metoda modernă de predare a cunoștințelor religioase (biblice, liturgice, istorice, aghiografice, iconografice), astfel încât accentul să cadă pe însușirea și aplicarea în viața de zi cu zi a acestor cunoștințe. Ghidurile catehetice propuse de proiectul „Hristos împărtășit copiilor” sunt concepute într-un limbaj aflat în concordanță cu nivelul de înțelegere al fiecărei vârste, încât se asigură interactivitatea în cadrul lecțiilor de cateheză și implicarea directă a copiilor în procesul de învățare. Catehizarea efectuată după metoda propusă în ghidurile „Hristos împărtășit copiilor” creează o adevărată emulație religioasă în sânul familiei, copilul fiind în permanență îndemnat să discute cu ceilalți membri ai familiei, să rezolve sarcinile propuse pentru acasă și să aplice în viața de zi cu zi cunoștințele dobândite prin cateheză³.

De asemenea, în abordarea fiecărei cateheze nu se va omite faptul că proiectul catehetic „Hristos împărtășit copiilor” propune și utilizează un limbaj adecvat, în concordanță cu nivelul de înțelegere al fiecărei vârste, implementează o metodă activă de predare și promovează educația centrată pe elev.

În accepțiunea pedagogiei moderne⁴, „centrarea întregului demers didactic pe elev, cu nevoile și particularitățile sale de dezvoltare, presupune: respectarea autonomiei celui care învață; cunoașterea caracteristicilor sale socio-cognitive, a achizițiilor anterioare, a competențelor și abilităților de care dispune; participarea și implicare activă și interactivă a elevului în învățare; profesorul îndeplinește roluri de facilitator, organizator și furnizor de resurse; colaborarea profesorului cu elevii și a elevilor între ei devin resurse de învățare; valorificarea experienței personale a elevilor; promovarea dezvoltării gândirii reflexive, critice și creative; încurajarea elevilor de a-și cunoaște propriile stiluri de învățare, să valorifice resursele disponibile și să își formeze deprinderi de învățare; învățarea este un proces flexibil și democratic”.

În cadrul proiectului „Hristos împărtășit copiilor”, centrarea pe elev presupune orientarea tuturor resurselor - activitatea catehetului, înțelepciunea Sfințelor Scripturi, curriculumul și puterea lui Dumnezeu – înspre fiecare elev și înspre progresul său spre deplina maturitate spirituală. Cu alte cuvinte, chiar și cele mai adecvate materiale de educație creștină și cei mai dedicați cateheți pot avea un impact scăzut asupra elevului dacă nu este provocată o schimbare

² Dorin Opriș, Monica Opriș, *Metode active de predare-învățare. Modele și aplicații la religie*, Ed. Sfântul Mina, Iași, 2006, p. 7.

³ Constantin Naclad, *Raport privind activitățile desfășurate pe parcursul anilor 2006-2007*, p. 2.

⁴ Cf. Ioana Todor, *Perspective actuale în psihologia învățării. Suport pentru dezbateri*, Alba Iulia, 2011, p. 11.

la un anumit nivel, observabilă, măsurabilă. Este imperativ să se folosească acele metode de predare care pot determina o schimbare, o înnoire în viața fiecărui elev, dublate de o prezență vie, duhovnicească, capabilă de dăruire, de înțelegere, de dragoste, de jertfelnicie autentică în persoana catehetului.

1. Pași de implementare

În vederea derulării eficiente a proiectului „Hristos împărțit copiilor” la nivelul parohiei, este necesară parcurgerea mai multor etape sau pași de implementare⁵:

a) Participarea preoților (a cateheților) la sesiunea de formare pentru proiect⁶ - prilej cu care sunt introduși în problematica pe care proiectul o abordează, sunt familiarizați cu elementele curriculumului biblic propus, cu metoda de catehizare și cu instrumentele de lucru folosite;

b) Evaluarea nevoilor spirituale ale copiilor din comunitatea acestora (lucru care se poate face prin aplicarea unor instrumente de evaluare simple, chestionarul sau focus grupul). Cert este că în fiecare comunitate parohială există un număr mai mare sau mai restrâns de copii care au nevoie de prezența și de lucrarea lui Hristos în viața lor. Creșterea și atingerea maturității spirituale nu se face de la sine, fără implicarea responsabilă a preotului;

c) Determinarea numărului de copii care ar putea beneficia de sesiunile școlii de duminică (cateheza se poate desfășura în orice zi) pe categorii de vârstă;

d) Stabilirea grupelor de copii⁷ (organizarea acestora pentru sesiunile de cateheză biblică). Este foarte important să ținem cont de categoriile de vârstă. Copiii pot fi grupați în funcție de nivelul de învățământ pe care îl urmează: preșcolar, primar, gimnazial și liceal;

e) Mobilizarea și implicarea laicilor⁸ (profesori de religie, studenți teologi, seminariști, profesori de muzică, de desen sau alte cadre didactice, artiști etc.)

⁵ Cf. *Atelier de formare „Hristos împărțit copiilor”*, suport de curs tehnoredactat, pp. 54-55.

⁶ Și după această pregătire inițială, preoții/cateheții trebuie sprijiniți constant, la nivelul eparhiei și al protopopiatului, de către inspectorul și responsabilii desemnați cu catehizarea parohială. Reluarea sesiunilor de formare este cerută și de apariția preoților debutanți, care au nevoie de îndrumare în acest sens. Astfel, întâlnirile, organizate în mod sistematic, devin prilejuri de perfecționare continuă a cateheților.

⁷ O grupă catehetică poate avea până la 20 - 25 de copii. Dacă numărul de participanți este mai mare, recomandăm, pentru eficiența actului catehetic, organizarea unei noi grupe.

⁸ În cazul în care cateheza este susținută de către o persoană competentă, delegată de preotul paroh, recomandăm prezența preotului în mijlocul copiilor, deoarece parohul are prilejul ca la această oră de cateheză să se poată apropia de micii săi enoriași, să pătrundă în universul lor, creându-se astfel și o legătură prietenească, de suflet, ca de la duhovnic la ucenic. Pentru a putea oferi continuitate proiectului, susținem implicarea mirenilor, mai ales atunci când preotul paroh are un program încărcat, fiind solicitat să desfășoare și alte activități pastoral misionare. Absența unui asemenea sprijin ar putea duce la întreruperea șirului de cateheze. În măsura posibilităților financiare ale

care au potențial și care doresc să sprijine preotul paroh în organizarea și desfășurarea activităților în cadrul școlii duminicale;

f) Pregătirea unei săli⁹ (biserică, casă de prăznuire, centru parohial, școală, grădiniță, cămin cultural etc.) și dotarea cu echipament specific (mobilier adecvat, flipchart, laptop, calculator, videoproiector, ecran de proiecție, imprimantă, cameră foto etc.);

g) Achiziționarea materialelor de curs (ghidurile catehetice „Hristos împărtășit copiilor” pentru copii și îndrumătorul catehetic „Hristos împărtășit copiilor” pentru profesor) și a altor materiale necesare organizării sesiunilor de cateheză biblică (consumabile);

h) Achiziționarea materialelor didactice necesare, în funcție de vârstele grupelor de copii, pentru și cu care se vor organiza catehezele biblice (Biblia, Biblia în imagini, Biblia povestită copiilor, viețile sfinților, pilde și povestioare, alte materiale educative (tipărite sau în format audio/video), hărți, icoane, fișe de lucru, fișe de colorat etc.);

i) Planificarea calendaristică a catehezelor (pe semestre), conform ghidurilor, stabilirea zilelor de întâlnire și a orelor la care se fac aceste întâlniri¹⁰. La stabilirea orei și a zilei pentru susținerea catehezei, se va ține cont de programul copiilor. Reușita demersului catehetic depinde, în mod evident, de acest aspect. Este cunoscut faptul că, în special în mediul urban, programul săptămânal al copiilor este foarte încărcat. Pe lângă orele petrecute la școală se mai adaugă activități conexe: meditații, dansuri, cursuri de limbi străine, de calculatoare, de pictură, activități sportive sau/și recreative etc. De aceea, este foarte importantă consultarea copiilor și a părinților lor la stabilirea programului catehetic. Într-un recent proiect de cercetare, intitulat *Receptarea catehezei în mediul parohial și monahal*, care a cuprins 28 de biserici din București, Ilfov și Prahova, se arată că, în cele mai multe cazuri, catehezele sunt programate și se desfășoară seara, de obicei în zilele de weekend (vineri și duminică). Doar în zi de duminică, în mai multe parohii, cateheza se desfășoară și la prânz, după Sfânta Liturghie. Din cercetare mai rezultă că și zilele de miercuri și sâmbătă sunt, de asemenea, preferate pentru acest tip de activitate¹¹;

parohiei, recomandăm motivarea colaboratorilor și evidențierea aportului catehetic adus, la anumite intervale de timp.

⁹ Dacă biserica parohială nu este prevăzută cu sistem de încălzire, în perioada anotimpului rece, întâlnirile catehetice se pot desfășura și în alte locații. Dacă nu există o astfel de încăpere, catehezele pot fi susținute în perioada anotimpului cald. În această situație, partea liturgică inclusă în ghiduri spre a fi parcursă va fi corelată cu perioada liturgică aferentă desfășurării activității catehetice.

¹⁰ Fiecărei teme i se va alocă o oră pe săptămână; vor fi 36 de ore/săptămâni; un an catehetic, asemănător structurii anului școlar, va începe în luna septembrie și se va finaliza în luna iunie; pentru a nu genera confuzii se recomandă păstrarea, pe întreg parcursul anului catehetic, a aceleiași ore și zile din săptămână.

¹¹ Vasile Crețu, „Cateheza parohială în Arhiepiscopia Bucureștilor. Rezultatul unei cercetări recente”, în Mihăiță Nifon, Marian Vilciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a*

j) Stabilirea unui buget necesar pe fiecare sesiune. Desigur că fiecare sesiune solicită existența unor materiale didactice, însă odată achiziționate ele pot fi utilizate pe parcursul mai multor întâlniri și, chiar, a mai multor ani;

k) Determinarea surselor de finanțare pentru școala biblică (părinți, donatori, oameni de afaceri interesați să investească în educația religioasă și în generația de mâine). Identificarea resurselor materiale este necesară implementării fiecărui proiect major, coerent și optimizat nevoilor specifice parohiei. Cu cât resursele financiare sunt mai mari, cu atât numărul activităților catehetice propriu-zise și conexe sunt mai ample și cu impact mai ridicat în comunitatea bisericească (în rândul copiilor, al părinților, al voluntarilor, al profesorilor implicați în activități etc.). Sursele de finanțare sunt diverse: unele dintre acestea pot veni dinspre credincioșii parohiei, de la agenți economici din localitate, de la autoritățile locale, prin intermediul agendei culturale (anual, prin agenda culturală a primăriilor se finanțează proiecte culturale și educaționale), de la autoritățile județene (prin agenda culturală a consiliilor județene), altele pot fi cele cuprinse, în mod specific, în bugetul parohiei. Cele enumerate sunt doar câteva surse ce pot fi luate în seamă atunci când dorim să organizăm și să desfășurăm activități catehetice în parohie. Acestea, le putem adăuga proiectele și activitățile generatoare de resurse financiare sau de autosusținere (concerte, piese de teatru religios, scenete, expoziții cu vânzare – măștișoare, icoane, alte obiecte etc.¹²);

l) Obținerea (ar fi de recomandat, în scris) a acordului părinților. Deși nu este întotdeauna util, acest acord poate să determine o implicare mai mare a părinților în educație. Este o formă de a conștientiza importanța activității desfășurate, dar și nevoia de împreună lucrare asumată în actul educațional religios;

m) Determinarea unei metode de evaluare a impactului, precum și a formei de recompensare/stimulare a celor care s-au implicat în organizarea sesiunilor, dar și a copiilor. În ce privește impactul proiectului „Hristos împărtășit copiilor” în comunitatea parohială, el poate fi evaluat prin intermediul rezultatelor cantitative (număr de cateheze, activități conexe și proiecte implementate, număr de copii, tineri, părinți, voluntari, cadre didactice participanți la program, număr de tineri care au optat pentru înscrierea la unitățile de învățământ teologic liceal sau universitar, tineri care au devenit preoți sau profesori de religie, tineri plecați din parohie care se regăsesc în componența grupurilor catehetice din noile parohii, *Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educației prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, pp. 33-34.

¹² Unele ediții ale Concursului Național de creație „Hristos împărtășit copiilor” („Copilul învață iubirea lui Hristos” - 2012; „Sfânta Euharistie – lumina vieții creștine” - 2014; „Mâini întinse spre lucrarea poruncilor lui Dumnezeu” - 2015) au oferit parohiilor posibilitatea de a gândi, crea și implementa proiecte inedite și de a identifica resurse umane și financiare. Acestea pot fi un model de implementare pentru alte inițiative locale.

număr de beneficiari etc.) și calitative obținute (dacă s-a constatat sau nu o schimbare în bine a comportamentului, ameliorarea rezultatelor școlare, reducerea violenței, a absentismului, îmbunătățirea vieții duhovnicești din parohie, prezență ridicată la sfintele slujbe și taine, voluntariat, disponibilitate față de activitățile pastoral-misionare propuse de parohie, filantropie, apariția și susținerea buletinului parohial sau a site-ului/blogului grupului catehetic etc.), dar și declarativ, prin mărturiile participanților, ale părinților, ale enoriașilor, ale beneficiarilor etc.

Odată parcurse aceste etape, urmează pregătirea „apropiată” a preotului catehet pentru fiecare cateheză în parte. Această pregătire se derulează pe întreg parcursul săptămânii premergătoare întâlnirii cu tinerii. El va începe cu lecturarea din Sfânta Scriptură a textului corespunzător lecției care urmează a fi prezentată copiilor. Apoi va parcurge cu atenție conținutul lecției din ghidul pentru copii, va lua contact cu exercițiile și aplicațiile¹³ ce urmează a fi derulate, va selecta sarcinile de îndeplinit în biserică și acasă¹⁴, va pregăti sau va confecționa materialele indicate în ghid, va alege metodele cele mai atractive¹⁵ și mai eficiente în vederea punerii în act a demersului educativ pentru atingerea obiectivelor propuse. Se va urmări prezentarea catehezei într-o manieră cât mai atractivă și creativă, angajând copiii în prezentare.

O importanță aparte pentru această etapă o reprezintă reținerea sugestiilor privitoare la desfășurarea lecției, prevăzute în Îndrumarul pentru catehet (*Ghidul pentru profesori*). Reamintim că aceste sugestii au un caracter evident orientativ, lăsând loc pentru prezentarea catehezei în stil propriu.

Pentru a exemplifica cele afirmate anterior vom alege lecția a cincea din partea I a volumului *Viața noastră cu Dumnezeu*, care se adresează copiilor cu vârsta cuprinsă între 9 și 10 ani, intitulată „Credința lui Avraam”. Indicațiile¹⁶ cuprinse în Îndrumarul pentru catehet pentru această temă sunt structurate astfel:

a) Pregătirea lecției. Adunați materiale pentru a confecționa o hartă a teritoriilor din Persia până în Sinai și Egipt. Căutați o hartă actuală a teritoriului și utilizați și o hartă a Vechiului Testament. De asemenea, procurați icoane ale sărbătorii Acoperământul Maicii Domnului.

b) Captarea atenției. Aranjați pe o masă diferite lucruri necesare într-o călătorie: hărți, o geantă, desene ale unor corturi, cămile sau cai, sticle de apă, jucării pentru copii, unelte etc.

¹³ Nu ezitați să-i lăsați să lucreze singuri sau în echipă, mai ales dacă devin captivați de o activitate, deoarece vor reține mai multe informații operând cu ele, decât auzindu-le.

¹⁴ În general, majoritatea catehezelor cuprind mai multe materiale decât pot fi acoperite într-o oră. De aceea, stabiliți informațiile pe care le veți transmite în biserică și cele care vor rămâne pentru discuțiile de acasă, cu ceilalți membri ai familiei, favorizând comunicarea dintre copii și părinți.

¹⁵ De real folos este lucrarea soților Dorin și Monica Opreș, *Metode active de predare-învățare. Modele și aplicații la religie*, apărută la Editura Sf. Mina, Iași, 2006, 208 p.

¹⁶ *Viața noastră cu Dumnezeu*. Îndrumar pentru catehet, partea I (9-10 ani), Ed. Golia, Iași, 2006, pp. 11-12.

c) Descoperirea temei. Copiilor li se cere să descrie ce observă pe masă. Se va purta o scurtă conversație pe baza materialului pus la dispoziție: Când este folosit acest echipament? Ați folosit vreodată aceste obiecte? Când și unde le-ați folosit? Discutați despre călătorii, drumeții, a înnopta în cort, a te muta într-o altă casă, despre lucrurile care se pot lua și despre cele care nu se pot lua într-o călătorie.

Se anunța tema activității: „Astăzi vom vorbi despre două familii care și-au părăsit casa și locurile natale pentru a merge spre țara în care aveau să fie slujitorii Domnului”.

d) Istorisirea biblică. Pe marginea textului biblic, se va descrie călătoria lui Avraam și a familiei lui și se vor sublinia momentele mai importante din călătorie, folosindu-se și harta pusă la dispoziție.

e) Interacțiunea. Împărțiți grupul catehetic în două și dați-i fiecăruia să caute un verset din psalmii zilei. Versetul odată găsit va fi citit și celui alt grup. Apoi, potrivit conținutului din ghidul pentru copii, li se cere copiilor să dea exemple de momente când și-au pus nădejdea în Dumnezeu.

f) Viața în Biserică. Această cateheză mai cuprinde și viața Sfântului Roman Melodul, care și-a pus nădejdea în ajutorul lui Dumnezeu și al Maicii Domnului. Copiii vor citi viața acestui sfânt și vor descrie icoana Acoperământului Maicii Domnului.

g) Acasă și în viața de familie¹⁷. Acasă, copiii vor putea juca „Jocul încrederii” și vor putea dialoga despre rolul nădejzii în viața lor, pe baza întrebărilor ajutătoare din ghid.

După cum ne putem da seama, succesul catehezei va depinde de timpul acordat pentru pregătirea fiecărei activități.

2. Cadrul de desfășurare

După cum am anticipat în prezentarea succintă a etapelor de implementare a programului catehetic, sunt câteva elemente, cu aspect pregătitor, de care trebuie să se țină cont pentru a desfășura eficient o cateheză.

Printre demersurile de început, se înscrie efortul colectiv (preot și consiliu parohial) de a identifica un loc/spațiu adecvat în care să se desfășoare constant întâlnirile catehetice cu copiii și tinerii. Este necesar să existe un loc consacrat acestor activități, un spațiu unde copiii să vină ca la a doua lor casă. Din păcate, abia în ultimii ani, odată cu extinderea programului catehetic „Hristos împărtășit copiilor”, în cadrul strategiilor pastoral misionare, regăsim inițiative de înființare a unor centre catehetice. Sunt eparhiile unde existența centrelor catehetice constituie o prioritate, formând adevărate rețele catehetice, dar și eparhiile unde demersurile sunt firave. O lucrare catehetică conștientă și asumată întâlnim în multe dintre

¹⁷ Este foarte important ca sarcinile date pentru acasă să fie atractive și ușor de îndeplinit. De regulă, copiii primesc multe sarcini de la școală, așa încât nu trebuie să le îngreunăm munca, ci să o facem plăcută și interesantă.

parohiile aflate în diaspora. Acolo, preoții și ierarhii au înțeles cât de important este să ofere loc și timp românilor plecați de acasă. E singurul mod de a-și menține și întări credința și identitatea națională, într-o lume seculară și confuză. Până nu demult, efortul comunității parohiale era îndreptat exclusiv asupra construirii sau reparării bisericilor și a caselor parohiale. Acum, însă, programele catehetice dezvoltate la nivel de Patriarhie sau/și eparhie impun o reconfigurare a priorităților pastoral misionare. Proiectul *Alege Școala!*, implementat în perioada 2014-2015, a întărit această perspectivă, prin înființarea și amenajarea a nu mai puțin de 103 centre inovative catehetice, contribuind și la calificarea ca *lucrător de tineret* a 106 persoane (preoți și profesori). Acest fapt se înscrie între eforturile recente de recuperare a *catehezei de grup*. Făcând parte din tehnologia educațională colectivă, promovată de numeroase orientări psihopedagogice actuale, cateheza de grup, prin programul catehetic „Hristos împărtășit copiilor”, pe lângă faptul că oferă un cadru propice dezvoltării personalității moral-duhovnicești și de stimulare a creativității, este și un mijloc remarcabil de învățare a adevărilor de credință și de formare duhovnicească atât a copilului, cât și a celor de alte vârste¹⁸.

În absența unui centru catehetic parohial propriu, se pot căuta alternative viabile. În acest sens, se poate avea în vedere amenajarea sau identificarea unei săli în casa de prăznuire, în casa parohială (dacă este mai mare), în școală sau grădiniță (sunt unități de învățământ care au programul educațional zilnic cuprins între orele 8 - 14; în acest caz, rămân clase libere după-amiază), într-un cămin cultural, dispensar, în biblioteca din localitate, într-o sală de sport sau un alt spațiu oferit de primărie. Desigur, trebuie să avem în vedere biserica parohială care este, de asemenea, „adecvată” activității catehetice.

Începând cu anul 2011, mai multe unități de învățământ, în special din mediul rural, s-au desființat, prin comasarea cu alte școli. Astfel, pentru valorificarea acestor spații, la 24 aprilie 2012 s-a semnat protocolul de colaborarea între Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, Patriarhia Română și Ministerul Administrației și Internelor, pentru utilizarea în interesul elevilor a școlilor închise prin comasare. Acest fapt a deschis oportunitatea înființării unor noi centre parohiale pentru copii și tineret, cu implicarea concretă a preoților în activitățile specifice programului „Hristos împărtășit copiilor”: activități educative (atelier de creație, pictură, literatură, teatru religios), recreative (sportive, folclor, școli de vară, proiecții de film etc.) și sociale. Era o modalitate eficientă pentru păstrarea școlilor dezafectate în stare de funcționare. Protocolul, încheiat pe o perioadă de 3 ani, cu posibilitate de prelungire, a inclus, pe lângă obiectivul general (*formarea tinerilor în spiritul valorilor creștine, promovând cultura națională și universală și stimulând dialogul intercultural și interconfesional*) mai multe obiective

¹⁸ Eugen Jurca, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești*, Ed. Marineasa, Timișoara, 2001, p. 189.

specifice: educarea în spiritul demnității, înțelegerii și respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; formarea deprinderilor și atitudinilor socio-morale și spirituale ale elevilor; dezvoltarea unor comportamente și atitudini pozitive ale elevilor față de școală și față de semenii; dezvoltarea conștiinței comunitar-eceziale a elevilor; cultivarea valorilor solidarității și comuniunii între semenii, în rândul tinerilor; scăderea nivelului de toleranță față de pseudovalori și față de abandonul școlar¹⁹.

Un alt moment pregătitor presupune efortul de amenajare a spațiului și de dotarea, în timp a acestuia cu echipament specific unor asemenea activități: mese, scaune, flipchart, laptop, calculator, videoproiector, ecran de proiecție, imprimantă, aparat foto, conexiune internet etc., precum și de achiziționare a materialelor de curs și a altor materiale necesare desfășurării întâlnirilor catehetice (materiale didactice în format tipărit sau audio-video, consumabile etc).

Un aspect demn de reținut este și acela că, o cateheză captivantă, atractivă și ziditoare pentru copii solicită și impune o atmosferă relaxantă, dar, în același timp, plină de evlavie și de respect reciproc. Copilul dorește să se detașeze de tiparele existente în școală. El nu mai vrea o altă oră de religie, care își are limitele și neajunsurile ei. La biserică, nu mai există constrângerea vreunei note. El vine din plăcere, pentru a afla lucruri noi, pentru a-și face prieteni noi sau, pur și simplu, pentru a se reîntâlni cu prietenii lui. Se așteaptă să găsească altceva. De aceea, preotul este chemat, ca prin tactul său pastoral și prin experiența sa didactică²⁰, să asigure un climat psiho-afectiv relaxant, prietenesc, deschis dialogului liber, constructiv și asumat. O asemenea atmosferă, întărită și de alți factori, are ca efect consolidarea grupului, asigurarea continuității lui, stimulează gândirea critică, reflecția personală, autoevaluarea, introspecția, creativitatea, comunicarea, oferă echilibru interior, încredere personală în exprimarea opiniilor, favorizează propria cunoaștere.

Numai astfel întâlnirea catehetică devine o adevărată sărbătoare a dialogului interactiv și a frățietății, în care copilul se simte în elementul lui, se poate deschide,

¹⁹ „Protocol de colaborare între Patriarhia Română și două Ministere”, *Basilica*, 24 aprilie 2012, <http://basilica.ro/protocol-de-colaborare-intre-patriarhia-romana-si-doua-ministere/>; data accesării: 10 ianuarie 2019.

²⁰ Cele mai bune rezultate au fost înregistrate la preoții care au dublat pregătirea teologică cu perfecționarea în domeniul didactic (programul de formare psihopedagogică pentru predarea Religiei) și care au predat o vreme. Abilitățile lor de a lucra competent cu copiii sunt evidente. Cu ușurință metodele expozitive (clasice) sunt îmbinate cu cele activ participative (moderne), centrate pe elev. De altfel, și pe acest considerent, milităm pentru pregătirea psihopedagogică a tuturor viitorilor slujitori ai sfințelor altare și pentru ca examenul de capacitate preoțească să fie precedat de formarea psihopedagogică. Sunt instrumente utile, de care nu ne putem lipsi în slujirea tinerilor. Nu putem să nu valorificăm descoperirile recente din domeniul psihologiei dezvoltării și a educației, respectiv al pedagogiei creștine.

spune ce gândește, ce simte, ce îl frământă, întreabă la rândul-i, are sentimentul susținerii, comuniunii și comunicării sincere cu preotul și cu colegii săi²¹.

3. Modalități practice de motivare a participanților

În contextul actual, al agitației și al confuziei de ordin existențial, spiritual, social, cultural și educațional tinerii, captivați de cultura virtuală (calculator, televizor, tabletă, telefon și de rețele de socializare etc.) devin necomunicativi, se interiorizează, se izolează, creându-și o lume imaginară și paralelă, mult prea diferită de cea reală. În ultima vreme, se vorbește tot mai mult despre „generația digitală”, despre dezvoltarea personală în era digitală și despre utilizarea tehnologiei moderne, sub cele două direcții „digital natives” și „digital immigrants”²². Tot recent, a apărut sintagma „generația fulgilor de zăpadă/nea”²³, caracterizată prin fragilitate, hipersensibilitate, nemulțumire prelungită, capacitate redusă de a face față momentelor grele din viață, ofensare în fața unor lucruri banale, nivel scăzut de empatie etc.

Și pe acest considerent, proiectul catehetic „Hristos împărțit copiilor”, care arată preocuparea Bisericii noastre pentru lucrarea educativ-misionară a noi generații, are menirea de a le cunoaște și de a le înțelege și de a contribui la (re)aducerea lor în viața reală, la (re)organizarea vieții personale a tinerilor, la transformarea interioară și spirituală a lor, la formarea și dezvoltarea personală.

Pentru desfășurarea propriu-zisă a catehizării în condiții optime, preotul e pus în situația de a stârni interesul și de a activa motivația (râvna, sânguința) copiilor și tinerilor pe care îi educă pentru acest tip de activitate. Prin motivație, înțelegem „totalitatea motivelor sau mobilurilor (conștiente sau nu) care determină pe cineva să efectueze o anumită acțiune sau să tindă spre anumite scopuri”²⁴. Ea se naște nu doar în contextul unui complex de factori și procese interne, ci și prin concursul unei suite de factori externi. Factorii interni cuprind atât trăsături înnăscute (vârstă, temperament, gen, stare generală de sănătate), cât și dobândite (valori, credințe, cunoștințe, imagine despre sine, despre lume, convingeri legate de eficiența personală etc.). Factorii externi se referă la acele influențe contextuale generale

²¹ Eugen Jurca, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești*, Ed. Marineasa, Timișoara, 2001, p. 172.

²² Liviu Vidican-Manci, „Generații spre catehizare: «Digital natives» dintr-o dublă perspectivă”, în Mihăiță Nifon, Marian Vilciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a Sfinței Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educației prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, pp. 50-56.

²³ Claire Fox, o scriitoare britanică, a publicat în anul 2016 cartea cu titlul *I FIND THAT OFFENSIVE!* („Mă ofensezi!”). Cartea descrie fragilitatea extremă a tinerilor britanici, mai ales a celor din universități.

²⁴ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a, Ed. Universul Enciclopedic, București, 1998, p. 656.

sau specifice cum ar fi: mediul sociocultural general, familia, educația, etc.²⁵. În cazul copiilor și al tinerilor, motivația este influențată de stadiile de dezvoltare, înregistrând frecvente fluctuații.

În general, copiii cu vârste cuprinse între 6 - 10/12 ani sunt preocupați de compararea cu ceilalți (copii și modele oferite de familie, societate). Interesele acestora sunt dominate de dorința de cunoaștere și înțelegere, ceea ce îi face să fie foarte receptivi și deschiși la a descoperi și asimila lucruri noi. De aici rezultă și dorința de perfecționare a abilităților și deprinderilor. Pedagogii și cateheții consideră că această perioadă este optimă în vederea sădirii fundamentelor credinței, dar mai ales în stabilirea unor relații adecvate cu copiii, datorită docilității și receptivității crescute²⁶.

În ce privește următoarea etapă, adolescența, este plină de transformări biosomatice și mai ales psihologice, caracterizată de un efort complex de adaptare a ființei umane la caracteristicile exigențelor și diversității structurilor vieții sociale, profesionale, culturale, spirituale, politice, ideologice, economice etc. De o mare importanță în parcurgerea stadiilor de dezvoltare, adolescența, drumul spre maturitate și integrare în viața adulților, este o perioadă cu un parcurs sinuos, mai ales în condițiile pe care ni le oferă societatea de astăzi. Din cauza ritmului alert de dezvoltare a societății contemporane, asistăm la o dilatare a acestei vârste, în cele două extreme, pe de o parte coboară până la 10 ani, pe de altă parte, urcă până la 24-25 de ani. Este o perioadă relativ lungă, în care, deși se trece prin numeroase schimbări, nu poate fi neglijată formarea spirituală a adolescenților.

Definițiile date de specialiști din diverse domenii sunt relevante, conturând caracterul complex și inedit al vârstei. Unii o consideră *vârstă ingrată*, alții, dimpotrivă, *vârsta de aur*. Pentru J.J. Rousseau este *vârsta celei de-a doua nașteri*, este vorba, evident, de nașterea întru maturitate²⁷.

Cu toate acestea, adolescența este etapa cea mai dinamică a dezvoltării umane care excelează prin multitudinea, diversitatea și complexitatea modificărilor la care este supus organismul. La această vârstă, intră în funcțiune cele mai dramatice contradicții, manifestate între dezvoltarea somatică și cea social-psihologică, între aspirații și posibilități, între diferitele categorii de trebuințe și modalitățile de împlinire a lor, între realitate și ficțiune²⁸.

²⁵ Constantin Naclad, „Hristos împărțit copiilor – concursuri naționale în perspectiva devenirii copilului”, în Vasile Gordon, Sorin Lungoci (ed.), *Predicatori și cateheți români, mărturisitori în timpul regimului comunist. Receptarea misiunii lor în actualitate. Simpozionul profesorilor universitari de Catehetică și Omiletică din România (29-31 octombrie 2017)*, Ed. Pro Universitaria, București, Ed. Universitaria, Craiova, 2017, p. 231.

²⁶ Florin Stan, *Cercetare și strategie misionar-pastorală în Biserica Ortodoxă Română contemporană*, teză de doctorat, elaborată în cadrul Școlii doctorale de Teologie „Isidor Todoran” sub îndrumarea pr. prof. Dr. Valer Bel și susținută în data de 5 noiembrie 2013, p. 432.

²⁷ Anca Munteanu, *Psihologia copilului și a adolescentului*, Ed. Augusta, Timișoara, 1998, p. 234.

²⁸ Pantelimon Golu, Emil Verza, Mielu Zlate, *Psihologia copilului*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1993, p. 156.

Perioada în discuție este diferită ca intensitate, durată, conținut al prefacerilor interioare, de la persoană la persoană. Marea transformare produsă de „criza de originalitate” constă în despărțirea de atitudinile și comportamentele proprii copilăriei (latura negativă a crizei) și în dezvoltarea forței eului, a conștiinței de sine, a disponibilităților creatoare (latura pozitivă a crizei)²⁹. Procesul de *definitivare* a personalității este marcat de *trei dominante: cristalizarea conștiinței de sine* (cunoașterea de sine, clarificarea și definirea propriei identități; unicitatea și originalitatea propriei ființe); *identitatea vocațională* (autoinvestigația, opțiunea profesională); *debutul independenței* (autonomia valorică, de mentalități)³⁰.

Adolescența este, în general, și epoca tatonărilor, a încercărilor nesfârșite, având ca scop *pregătirea adolescentului pentru viața adultă*. În ea se intersectează apucăturile naive ale copilăriei, cu tendințele serioase ale adultului. Întreaga structură psiho-fizică a adolescentului prezintă o lipsă generală de stabilitate în orice direcție. Un criticism extrem caracterizează latura sa intelectuală, adolescentul nu mai primește nimic fără a trece prin filtrul propriei judecăți³¹. Din acest punct de vedere, o caracteristică fundamentală a vârstei o constituie îndepărtarea de concretismul copilăriei în direcția *spiritualizării* și a abstracțiunii.

Adolescenții se răzvrătesc adeseori împotriva legilor morale, fiindcă instinctul lor spiritual trezește în ei dorința de a se lăsa călăuziți de iubire într-o relație liberă și personală cu Adevărul. Problemele morale trebuie prezentate întotdeauna în așa fel încât acest instinct spiritual să fie favorizat să se dezvolte, nu să fie sufocat³².

Aceștia trebuie să ajungă singuri la etapa convingerii mature cu privire la credință. Acest proces nu înseamnă desigur „în izolare de ceilalți”, ci „prin propria lor experiență”. Ei trebuie să se simtă liberi să-și spună păsurile, îndoielile, criticile și, în general, punctele de vedere. Ei trebuie să simtă că ne interesează în mod real ceea ce fac și gândesc ei. Firește, trebuie să le respectăm secretele, dar prin purtarea noastră și prin felul nostru de a vorbi, trebuie să încurajăm un dialog deschis. Dacă nu există acest contact real, atunci chiar și cele mai binevoitoare sfaturi vor fi luate drept pisălogeli.

O anumită îngrădire a libertății le dă tinerilor o oarecare siguranță, îndeosebi dacă au încredere și își respectă adulții. Problemele se ivesc atunci când adulții sunt atât de severi, încât copiii încep să aibă resentimente față de ei; atunci inima lor se răcește față de ei și față de tot ce reprezintă ei, inclusiv Biserica sau chiar Domnul Însuși. Calea împărțitească (de mijloc) între libertatea totală și ocrotirea

²⁹ Tinca Crețu, *Psihologia vârștelor*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Ed. Polirom, Iași, 2009, p. 296.

³⁰ Anca Munteanu, *Psihologia copilului și a adolescentului*, Ed. Augusta, Timișoara, 1998, p. 246.

³¹ Lucian Bologa, *Psihologia vieții religioase*, Ed. Cartea Românească, Cluj-Napoca, 1930, p. 71.

³² Maica Magdalena, *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002, p. 92.

exagerată trebuie căutată și iarăși căutată, fără încetare, cu rugăciune și cu multă înțelegere³³.

Vulnerabilitatea, fragilitatea psihică, precum și dinamizarea energetică a momentului impun ca familia, Biserica și toți factorii educaționali abilitați să-și manifeste susținerea, atât pe plan moral-religios, cât și pe plan psihologic. Și pe baza acestor precizări, considerăm că un rol capital îl are preotul prin programul catehetic „Hristos împărtășit copiilor” și prin multitudinea de activități conexe la care copiii și tinerii pot participa interactiv și creativ³⁴. În funcție de modul în care au fost acceptați, ascultați, apreciați, încurajați și valorizați, așa se vor manifesta.

Din experiența noastră, am constatat că sunt și greutăți în aplicarea proiectului, greutăți ce țin de cooptarea și motivarea copiilor, a tinerilor și a părinților în acest proiect. O altă dificultate o reprezintă menținerea lor în cadrul grupului catehetic și păstrarea continuității grupului catehetic. Nu ne referim aici la elevii care „părăsesc” localitatea și parohia prin înaintarea lor către o altă etapă de formare (admiterea la liceu sau/și facultate). Această trecere intră în dinamica devenirii ființei umane. De altfel, un elev care a făcut parte dintr-un grup catehetic articulat va păstra legătura cu coordonatorul grupului și cu ceilalți membri ai lui și după o asemenea despărțire. Perioadele de vacanță școlară și weekendurile pot fi tot atâtea prilejuri de reintegrare în programul activităților specifice grupului catehetic.

În acest context, pentru rezolvarea acestor neajunsuri, fie ea și parțială, prezentăm câteva sugestii practice:

a) anunțarea/invitarea repetată a copiilor, în mod direct sau prin intermediul părinților (la sfârșitul Sfintei Liturghii sau a altor slujbe). Preotul are posibilitatea să se adreseze credincioșilor prezenți în mod constant la programul liturgic al parohiei, subliniind așteptarea Mântuitorului (*Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, căci a unora ca aceștia este împărăția lui Dumnezeu*. Marcu 10, 14) și importanța unei formări integrale a copiilor lor, în care accentul cade atât pe latura intelectuală, estetică, tehnologică, cât și pe cea spirituală. Părinții au sarcina de a transmite copiilor nu numai viața trupului, în calitate de coparticipanți la opera creatoare a lui Dumnezeu, ci și o viață duhovnicească. Este important, desigur, să ne îngrijim de cele necesare trupului copilului - hrană, îmbrăcăminte - dar mult mai important este să le asigurăm o dezvoltare mentală și afectivă sănătoasă și să

³³ Maica Magdalena, *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002, p. 84.

³⁴ Pentru o îmbogățire a planului de activități catehetice cu copiii și tinerii, recomandăm a se parcurge sugestiile oferite în lucrările de profil: Mihail-Simion Săsăujan (ed.), *Dialoguri pastorale despre misiunea Bisericii în rândul tinerilor*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2016, 224 p.; Nicolae Nicău, *În mijlocul tinerilor. Repere pentru îndrumarea grupurilor de tineret în Biserică*, Ed. Agaton, Făgăraș, 2015, 230 p.; Răzvan-Florin Ciule, *Cateheza copiilor și implicarea tinerilor în Biserică prin metode active*, Ed. Astra Museum, Ed. Techno Media, Sibiu, 2013, 132 p.; Siluana Vlad, Gabriel Sorescu, *Tinerii și Biserica în zilele noastre. Caiet de lucru pentru preoți în vederea diversificării activităților de pastorație a tinerilor*, ediția a II-a adăugită și îmbunătățită, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2007, 186 p.

susținem creșterea duhovnicească a acestuia, căci viața duhovnicească este moștenirea cea mai de preț pe care o putem lăsa copilului nostru³⁵ și una dintre condițiile mântuirii părinților. Apostolul Pavel avea să precizeze în prima epistolă către Timotei (2, 15) că femeia (mama) „*se va mântui prin naștere de prunci, dacă va stărui, cu înțelepciune, în credință, în iubire și în sfințenie*”. Ei reprezintă viitorul familiei, al societății, credincioșii de mâine, iar de formarea și implicarea lor depind rezultatele generațiilor ulterioare. De asemenea, el se poate adresa și celor care au o prezență redusă sau inexistentă la viața liturgică a parohiei, celor care sunt prezenți doar la unele slujbe ocazionale (cununii, botezuri, parastase etc.). Și în acest caz, mesajul va îmbrăca haina invitației către Hristos. Un sprijin în susținerea mesajului este distribuirea, în rândul participanților, a unor materiale publicitare alcătuite în acest scop: pliante, broșuri, flayere. Acestea au menirea de a le reaminti programul și invitația adresată.

b) postarea anunțului/invitației la avizierul de la intrarea în biserică³⁶;

c) publicarea repetată a anunțului în buletinul parohial sau pe adresa virtuală oficială a parohiei (site sau/și blog)³⁷;

d) vizitarea copiilor la școală. În cadrul unității de învățământ, cu acordul conducerii școlii și cu sprijinul profesorului de religie, preotul poate participa constant la orele de religie și la alte activități cu specific educativ - religios. Unele conținuturi din programa de învățământ (de exemplu: despre Sfintele Taine) solicită prezența preotului. Aceste prezențe se înscriu în procesul de cunoaștere reciprocă și de apropiere a preotului de enoriașii săi mai mici.

e) vizitarea copiilor acasă (mai greu, dar nu imposibil la parohiile urbane). Deși sunt insuficient valorificate³⁸, vizitele pastorale sunt prilejuri de a intra în contact cu credincioșii mici și mari ai parohiei, de a constata, la fața locului, nevoile lor și de a nu face estimări de la distanță sau pe „surse”. Poate fi un bun prilej de observare a omului lăuntric, de apropiere sinceră față de acesta și de a arăta că nu sunt „străini în lumea aceasta”³⁹.

f) implicarea în săvârșirea slujbelor religioase (rostirea crezului, a apostolului, executarea răspunsurilor liturgice, aprinderea lumânărilor, tăierea anafurei, pregătirea cădelniței etc.);

³⁵ Maica Magdalena, *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi*, Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p. 15.

³⁶ Se va alcătui un afiș care va cuprinde denumirea și obiectivele programului catehetic, activitățile propuse, scurte date organizatorice: locație, intervalul orar etc.

³⁷ De real folos este crearea unui grup virtual pe una din rețelele des utilizate, Facebook sau WhatsApp. Acest fapt favorizează transmiterea informațiilor în mod eficient și rapid.

³⁸ Binecuvântarea caselor în Ajunul Bobotezei sau cu prilejul altor sărbători, de cele mai multe ori s-a transformat în vizite fulger, fără a oferi șansa unui dialog ziditor, fiind asimilate unor colecte și unei râvne mercantile mult prea evidente.

³⁹ Maica Magdalena, *Cum să comunicăm copiilor credința ortodoxă. Convorbiri, reflecții și alte sfaturi*, trad. Cristian Pop și Ioan I. Ică jr, ediția a III-a, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 289.

g) efectuarea de pelerinaje și excursii tematice la biserici, mănăstiri sau alte obiective de interes specifice zonei, drumeții etc. Sunt situații în care copiii vizitează locuri și obiective pe care nu le-au mai văzut, descoperă modele diferite de trăire a credinței ortodoxe, se întâlnesc cu mărturii istorice despre care au învățat la școală sau au aflat din alte circumstanțe. Întărind încrederea în propriul potențial de cunoaștere, acestea au un impact motivațional ridicat asupra participanților.

h) implicarea copiilor în pregătirea și derularea unor activități: concerte de colinde, scenete biblice, teatru religios, manifestări prilejuite de Florii, Paști, Ziua Eroilor, 1 iunie etc., acțiuni filantropice (vizite la orfeline, aziluri, centre de zi, spitale, alte așezăminte), de voluntariat (plantare de arbori, acțiuni de ecologizare etc). Cu evidente valențe educative, activitățile pun în valoare potențialul copiilor, întăresc încrederea în sine, dezvoltă spiritul de echipă, permit o mai bună cunoaștere a celor din echipă și asigură coeziunea grupului.

i) cooptarea tinerilor în colectivul redacțional al buletinului parohial, site, blog. E un prilej de a-i pune în situații noi, inedite, de a-i responsabiliza și de a-i încuraja pentru îndrăzneala manifestată. E și o formă de a valorifica potențialul creativ, de a întări stima de sine, ceea ce motivează intrinsec.

j) organizarea unor școli de vară, tabere și ateliere de creație (pictură, abilități practice, modelaj etc), dialoguri pe teme date, proiecții de film, muzică, cercuri de lectură, folclor, activități sportive, recreative etc. Interesul față de grupurile nonformale este ridicat, întrucât nevoia de afecțiune, de confirmare, de apreciere, de comunicare, de relații, de autonomie, de autodeterminare, de afirmare, de împlinire duhovnicească depind de ceilalți. Activitățile din tabere le oferă prilejul copiilor să fie în comuniune, să își dezvolte noi abilități și să își descopere noi talente. Tabăra este o experiență de viață ce favorizează dezvoltarea personală. Ieșit din cadrul protector al familiei, este pus în situația de a-și asuma cu responsabilitate programul de tabără propus.

k) oferirea de meditații gratuite la unele materii (română, matematică, limbi străine), pregătirea pentru evaluările naționale sau pentru Bacalaureat, acordarea de burse școlare;

l) oferirea de mici premii sau recompense (diplome, icoane, cărți, caiete, materiale didactice, auxiliare, ghiozdane, penare, dulciuri etc.);

m) participarea la concursuri și competiții catehetice la nivel județean, eparhial și național;

n) organizarea de expoziții cu produsele realizate la cursul catehetic (icoane, desene, măștișoare, felicitări, diverse obiecte etc.), tipărirea unor pliante de prezentare și de promovare⁴⁰, broșuri, albume cu activitățile desfășurate, aprecierea

⁴⁰ Gheorghe-Cristian Popa, *Preotul misionar în areopagul mediatic. Mijloace moderne de comunicare în pastorația ortodoxă*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2013, p. 53.

publică în biserică în fața credincioșilor sau în paginile buletinului parohial, respectiv site-ul/blogul parohiei⁴¹.

Diversitatea activităților conferă acel imbold interior care contribuie în mod decisiv la creșterea receptivității participanților și la asigurarea continuității grupului catehetic.

Reușita demersului catehetic este dată și de capacitatea de adaptare a preotului catehet la beneficiarii programului catehetic. În acest caz, adaptarea eficientă la aceștia poate fi instrumentată numai prin diagnosticarea și evaluarea corectă a componenței grupului⁴². O evaluare inițială, absolut necesară începerii oricărui act educațional, nu asigură o cunoaștere completă. De aceea, pe parcursul derulării catehezelor și a activităților conexe, preotul are posibilitatea apropierii și cunoașterii lor, formându-și o imagine clară asupra acestora. În proiectarea activităților, el va ține seama de particularitățile de vârstă ale copiilor, de nivelul cunoștințelor de care dispun, de așteptările lor, de disponibilitatea și de dorința lor de cunoaștere și de implicare.

O altă componentă majoră, care asigură atractivitatea, o reprezintă aplicarea eficientă a metodelor moderne în cateheză, cunoscute sub mai multe denumiri: metode activ-participative, metode activizante, interactive, metode de dezvoltare a spiritului critic și creativ etc. Și în acest caz, cunoașterea și însușirea lor de către catehet este capitală.

Nu în ultimul rând, evidențiem importanța colaborării cu profesorul de religie și cu alte cadre didactice dispuse să se implice în lucrarea de catehizare a copiilor și a tinerilor. Prezența și experiența lor didactică asigură un plus de cunoaștere metodologică (metode, tehnici, procedee, mijloace și strategii didactice etc.), fiind familiarizați cu instrumentele ce țin de psihopedagogia recentă. Noutățile din domeniul pedagogiei și psihologiei educației sunt necesare fundamentării actului catehetic.

Această lucrare catehetică nu elimină rezultatele cercetării altor științe, ci dimpotrivă îmbie la căutare și la valorificare. Dacă o cateheză austeră poate duce la grave confuzii, cu atât mai mult, înregistrăm consecințe grave în cazul lipsei catehezei. La fel de dăunătoare este catehizarea lipsită de discernământ, fără a ține cont de particularitățile de vârstă și intelectuale ale educabilului. Un tratament expeditiv și inadecvat aplicat tânărului, fie din ignoranță, fie din neglijarea problemelor specifice vârstei, riscă să compromită definitiv legătura sa cu cele sfinte, cu Biserica, fapt cu posibile consecințe morale dezastruoase pe toată viața.

⁴¹ De real folos este lucrarea *Preotul misionar în areopagul mediatic. Mijloace moderne de comunicare în pastorația ortodoxă*. În cadrul ei, sunt prezentate mai multe mijloace: revista parohială, pliante de prezentare și promovare, site-ul parohiei, blogul tinerilor din parohie, rețelele de socializare, forumul și proiecțiile video. Aceste instrumente, care țin de tehnologia modernă, pot fi convertite și folosite pentru a vorbi omului de azi despre Hristos, într-un mod adecvat stării lui sufletești, marcat de mass-media și de fluxul intens de informații.

⁴² Vasile Gordon, „Predica, predicatorul și ascultătorii. Studiu pastoral - liturgic”, *Studii Teologice*, seria a III-a, anul X, nr. 1 (2014), p. 103.

P R E Z E N T Ă R I B I B L I O G R A F I C E

Inbar Graiver, **Asceticism of the Mind: Forms of Attention and Self-Transformation in Late Antique Monasticism**, Pontifical Institute of Medieval Studies, 2018

Cartea de față reprezintă un excelent studiu consacrat auto-transformării interioare în monahismul antic târziu. Deși tratează pe larg subiecte de demonologie și exerciții spirituale ca elemente implicate în disciplina ascetică, nucleul cărții este dat de exercițiul mental al atenției sau vigilenței interioare, exercițiu necesar în dobândirea unei minți purificate de gânduri (*logismo*). Mai mult, acest exercițiu spiritual este corelat cu noțiunile mai recente extrase din cercetarea cognitivă a creierului uman. În acest sens, autoarea valorifică cercetările actuale legate de neuroplasticitatea creierului pe care le aplică în mod admirabil monahismului antic târziu. Strict vorbind, cartea lui Inbar Graiver încearcă să promoveze o dezbateră extrem de provocatoare despre relația dintre psihologia cognitivă și monahismul antic târziu. Din această perspectivă, volumul marchează fără îndoială o contribuție valoroasă și originală în câmpul studiilor legate de spiritualitatea ascetică.

Cartea începe cu o „Introducere“ extensivă în care Inbar Graiver stabilește câteva repere cu privire la rolul atenției în monahismul antic târziu. Teza principală a cărții are în vedere rolul esențial pe care mintea (*nous*) îl joacă în antropologia creștină. În opinia autoarei, această temă își dovedește actualitatea dacă luăm în considerare relevanța practică a neuroștiinței cognitive (p. 24). Expunerea lui Graiver e extrem de convingătoare și elaborată.

Între „Introducere“ și „Concluzie“, cartea lui Inbar Graiver e împărțită în patru capitole majore: în capitolul 1 („Sinele Ascetic“), autoarea evidențiază istoria sinelui ascetic în istoria monahismului târziu, cu un accent special pe antropologia evagriană. Aici, autorul dezvoltă premisa evagriană potrivit căreia, mintea fiind creată după chipul lui Dumnezeu e, prin urmare, capabilă să se unească cu Dumnezeu. Urmărind acest scop, mintea (*nous*) ascetului trebuie transformată printr-un set de exerciții spirituale (p. 59).

Capitolul doi („Controlul sinelui“) examinează lupta ascetică cu patimile, extrem de importantă în disciplina monahală. O teză esențială a acestui capitol este că stăpânirea patimilor sau eliminarea lor merg mână în mână cu progresul spiritual. În finalul

capitolului, Graiver face o scurtă incursiune în demonologia ascetică cu ajutorul instrumentelor neuroștiinței cognitive.

Capitolul trei („Provocările vigilenței interioare“) tratează natura provocărilor implicate în transformarea launtrică a monahului. Principalul aspect subliniat aici este că gândurile (*logismoi*) au jucat un rol fundamental în tradiția antică monahală. Cheia formării unui mod de viață ascetic desăvârșit este capacitatea de a controla gândurile care se ivesc în minte. Autorul sugerează că exercițiile spirituale antice ale atenției pot fi regăsite în bună măsură în formele moderne cognitive.

Capitolul patru („Mintea asediată“) studiază tema minții asediate și semnificația ei în literatura ascetică. În acest capitol, Inbar Graiver stabilește terminologia specifică și trăsăturile esențiale ale atacurilor demonice (gândurile obsesive) în practica ascetică a disciplinării simțurilor și a minții. Autorul subliniază faptul că asceții erau în permanență asediați de demoni, de aceea cultivarea atenției ca exercițiu spiritul era vitală în viața monahului. Prin juxtapunerea psihologiei moderne cu demonologia ascetică, acest capitol încearcă să contribuie „la formularea mecanismelor cognitive implicate în reglementarea procesului de vigilență interioară“ (p. 129).

Capitolul cinci („Îndepărtarea blocajului“) tratează practica spovedaniei („dezvăluirea

gândurilor“) ca modalitate terapeutică menită să elimine gândurile (*logismoi*), în special obsesiile. În acest context, Inbar Graiver se referă pe larg la cercetarea cognitivă actuală, iar concluzia ei evidențiază faptul că neuroștiința subliniază complexitatea psihologiei ascetice. Mai precis, Inbar Graiver afirmă că neuroplasticitatea creierului este un bun punct de plecare pentru a înțelege procesul complex al luptei mentale de tip ascetic. Din această perspectivă, cartea este binevenită, deoarece această relație între cercetarea neuroștiințifică și monahism este cu totul absentă în exegeza de specialitate.

În cele din urmă, autoarea concluzionează că „cercetarea neuroștiințifică susține ipoteza potrivit căreia strategiile de vigilență interioară („paza minții“) folosite de monahi, ar putea servi drept instrumente puternice pentru vindecarea modelelor de gândire disfuncțională“ (p. 182).

Bibliografia detaliată și index-ul de la sfârșitul cărții completează această carte inovatoare. Remarcabilă prin intuițiile și reflecțiile provocatoare asupra relației dintre neuroștiință și ascetism, cu siguranță cartea lui Inbar Graiver va constitui un impuls pentru investigații ulterioare.

Scrisă de un eminent cărturar, cartea de față va fi o referință indispensabilă pentru orice teolog sau cititor interesat de procesul maturizării spirituale

Lect.dr. Daniel Lemeni

Florina – Maria Băcilă, Iosif Băcilă (coordonatori) **Valea Almăjului – oameni și fapte, cartea întâi**, Ed. Excelsior Art., Timișoara, 2016, 490 pp.

Cartea, cuprinde preocuparea științifică și activitatea de cercetare a Domnului Iosif Băcilă, profesor la Liceul „Eftimie Murgu” din Bozovici și a fiicei sale, Florina – Maria Băcilă, cadru universitar la Universitatea de Vest din Timișoara, și cuprinde numeroase studii și articole dedicate celor mai de seamă personalități din Valea Almăjului.

Studiile de față sunt roade ale muncii de cercetare a mai multor autori și au apărut publicate de-a lungul timpului, în revista „Almăjana”, revistă de cultură editată de Cercul literar – artistic al Liceului Teoretic „Eftimie Murgu” și Centrul Zonal de Învățământ Bozovici, iar altă parte dintre teme, apar pentru prima dată în lucrarea de față.

Tematica temelor dezbătute abordează cu multă îndrăzneală subiecte prea puțin dezvoltate până acum în context academic. Din cuprins ne putem forma o imagine asupra planului structural al lucrării. Articolele propuse păstrează în mare parte, opiniile personale, citatele, punctuația și ortografia autorilor ce marchează preocuparea prestigioșilor cărturari de a cerceta și a pune în lumină „duhul” Almăjului și al Banatului Montan. Lucrarea de față se prezintă cu multă îndrăzneală a fi o succintă prezentare a reperelor istoriografice deschide analiza

tematicelor propuse. Precizarea obiectivelor urmărite prin cercetarea întreprinsă este concretizată prin crearea de imagini alese asupra personalităților luate în discuție. De aici rezultă osteneala celor doi coordonatori de a ilustra contribuția acestui spațiu românesc la formarea și identificarea identității almăjene.

Ca poziție geografică, Țara Almăjului se află situată de-a lungul râului Nera ca o vale intramontană ce posedă o faună și o vegetație deosebită ce a oferit condiții bune de viață ființei umane din cele mai vechi timpuri.

Cartea întâi ne dezvăluie date și informații prețioase asupra poziției geografice asupra Țării Almăjului, locuită din vremuri imemorabile de harnici locuitori ai acestor locuri binecuvântate de Dumnezeu. Lucrarea cuprinde eseuri semnate de profesori, cercetători, istorici, publiciști, care de-a lungul vieții lor s-au identificat cu istoria acestor meleaguri. Prin natura ei și prin felul oamenilor care trăiesc aici de a fi iubitori ai credinței ortodoxe, Valea Almăjului, constituie un micro cosmos ce-și desfășoară activitatea într-un macro cosmos. Aici au trăit personalități ale timpului care prin faptele lor de eroism și patriotism au devenit modele de urmat pentru generațiile viitoare.

În eseurile prezentate sunt consemnate faptele oamenilor de seamă ce și-au desfășurat activitatea în Valea Almăjului precum: Gârliștenii Rudăriei, Regep-Aga, Eftimie Murgu (1805-1870), Traian Doda (1822-1895), Ion Sârbu (1865-1922), Pavel

Boldea (1861-1920), Romulus Boldea (1884-1970), Emilian Novacovici(u) 1862-1936, Gheorghe Novacovici(u) (1879-1908), Romulus Novacoviciu (1897-1929). Cartea se încheie cu multe fotografii de epocă însoțite de o aleasă Bibliografie selectivă.

Prin poziția sa geografică Valea Almăjului este o minune a naturii, care mai poate fi asemănată cu o cetate naturală străjuită la nord de Munții și culmile împădurite ale Semenicului, iar la sud de Munții Almăjului, după care curge maiestuosă Dunărea în drumul ei spre Marea ce Mare a veșniciei. Lățimea acestor munți poate atinge uneori 50 de km și sunt împăduriți de alese păduri de fag, stejar dar și de alte foioase dar și de însemnate suprafețe de pajiște și rășinoase. Valea Almăjului mai este străbătută de multe văi înguste udate de pâraie și râulețe scurte cu ape repezi, reci și cristaline ce-și îndreaptă cursurile la vărsare către Dunăre. Tot aici în crăpăturile munților se află și multe peșteri mai mult s-au mai puțin cunoscute care i-au folosit omului din cele mai vechi timpuri.

Pentru libertate și dreptate națională, în vremurile de demult la umbra acestor codrii și-au găsit liniștea și siguranța cea mai veche formă de apărare numită lotria. După cel de-al Doilea Război Mondial, în ascunzătorile acestor munți s-au înrolat și continuat lupta în formațiune de partizani cei mai buni fii ai neamului nostru, împotriva dominației comuniste, care și-au sacrificat viața

pe altarul vieții de apărare și libertate națională.

Valea Almăjului cuprinde 16 sate almăjene, înșirate în arealul Munților Semenicului. Datorită formei de relief ea se prezintă ca o „căldare” în formă elipsoidală. Datorită izolării naturale, locuitorii de aici și-au păstrat nealterate originea, datinile, tradiția și obiceiurile străbune. Legătura dintre satele almăjene se face prin căile rutiere de pe văile și cheile acestor munți. Cheile Nerei, Cheile Minișului, Poneasca, Cheile Globului Craiovei, Rudăriei unde se găsește rezervația cea mai mare de mori cu fus vertical din țară străjuite de codrii seculari de fag, atrage tot mai mulți vizitatori atât din țară cât și din afară.

Cercetările arheologice efectuate în ultimul timp în Valea Almăjului, dovedesc vechimea originii existenței umane pe aceste locuri. Aici au fost descoperite urme de viață omenească din toate perioadele istorice. Stăpânirea romană și-a lăsat și ea amprentele ei. Istoricul Constantin Giurescu, amintește în lucrarea *Istoria românilor*, vol II, p. 86, că Mircea cel Bătrân a făcut danie Mănăstirii Tismana zece sate între care și satul „Prilipeț”. Toate acestea se petreceau în vremea când domnitorul Mircea cel Bătrân al Țării Românești se intitula și de „stăpânitor al Banatului”. Istoricul Francesco Grisellini în lucrarea sa *Istorie a Banatului*, îi caracterizează pe românii de aici că sunt oameni puternici și bine legați, ospitalieri oferindu-i vizitatorului cea mai frumoasă primire. Cronicarul

Nicolae Stoica de Hațeg, în *Cronica Banatului*, aduce elogi prețioase asupra locuitorilor din Valea Almăjului.

De când se știu locuitorii de aici au păstrat strânse legături cu românii din Banatul Severinului. În lexiconul graiului bănățean de aici, întâlnim multe cuvinte precum: nene, muică, mumă care își au originea în județele Mehedinți și Gorj. Dintotdeauna, almăjanul a simțit nevoia de libertate ca om liber, nesupus vreunui conte sau stăpânitor de pământ. Protejați de poziția geografică, n-au cunoscut din plin greutatea jugului turcesc care vreme de aproape 200 de ani au stăpânit Banatul. În vremea stăpânirii austriece au devenit grăniceri din tată-n fiu păstrându-și libertatea.

Răsfoind cartea întâi, acestea sunt doar câteva gânduri frumoase, desprinse din această lucrare având ca autorii pe cei doi coordonatori tată și fiică neobosiți cărturari care prin munca, stăruința și perseverența lor, redau tiparului și prin acesta publicului larg cititor dorința de a o face cunoscut tuturor că în Valea Almăjului din toate timpurile au trăit români adevărați care-și iubesc credința strămoșească, limba și glia străbună.

Preot dr. Constantin Cilibia

Florina Maria Băcilă, Iosif Băcilă (coordonatori), **Valea Almăjului-oameni și fapte, cartea a doua**, Ed. Excelsior Art, Timișoara, 2017, 567 pp.

Cartea a doua este o continuare a celei dintâi și cuprinde eseuri semnate de profesori, cercetători, istorici, publiciști, scriitori, cunoscători ai unor evenimente și personalități ce s-au ridicat de-a lungul timpului din Valea Almăjului. Între aceste nume am putea aminti de: Iosif Traian Bădescu (1865-1933), Emil Brancovici (1865-01957), Vasile Popovici (1860-1929), Ilie Rusmir (1893-1952), Coriolan Iosif Buracu (1888-1964), Grigore Popiți (1900-1980), Ilie Ienea (1906-1974), Anton Golopenția (1909-1951), Iancu Conciatu (1889-1958), David Blidariu (1905-1980), Liviu Zmeu (1913-1996). Lucrarea se încheie cu o întregită Arhivă foto însoțită și de o aleasă Bibliografie selectivă.

Temele aduse în discuție păstrează în mare parte, opiniile, citatele, punctuația și ortografia autorilor și confirmă preocuparea lor culturală de a scoate la lumină „duhul” Almăjului și al Banatului Montan. Valea Almăjului se înscrie pe harta Țării noastre ca fiind o regiune bogată, cu livezi și păduri, împrejmuată de munți și dealuri asemenea unei cetăți, motiv pentru care a fost râvnită de dușmani din cele mai vechi timpuri.

Originea numelor satelor și locurilor din Valea Almăjului reprezintă temă de discuție în lucrările de specialitate a mai multor autori. În

Dicționarul toponimic al Banatului (A – B), realizat în colaborare de Vasile Frățilă, Viorica Goicu și Rodica Suflețel, Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara, 1984, ni se dau lămuriri cu privire la toponimele din Valea Almăjului. Numele „Almăj”, este atestat pentru prima dată în jurul anului 1700 și este considerat a fi de proveniență maghiară (magh. *almás* „livadă de meri”). Păreră a fost susținută și de B. P. Hașdeu în lucrarea *Etymologicum Magnum Romaniae* dar și de acad. Iorgu Iordan, în *Toponimia românească*, București, Editura Academiei, 1963, p. 83.

În studiul *Topnimie almăjeană*, apărut în *Studia in honorem magistri Alexandru Metea*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2008, dedicat oiconimelor prin care sunt dezbătute diferite puncte de vedere ale filologilor români cu privire la toponimul amintit, profesorul Vasile Frățilă, concluzionează că numele „Almăj”, este fie de origine maghiară, fie de origine slavă veche sau chiar dacă, înrudit cu toponimele lituaniene *Almaja*, *Al'majas*. Toponimul Almăj a mai fost explicat fie pe filiera slavonă veche (Țara colinelor sau *Țara dealurilor*), fie pe filieră maghiară (*Țara merilor* sau Țara florilor de măr). Ambele interpretări ilustrează o realitate economico-geografică specifică zonei.

Graiul este specific zonei lingvistice din sudul Banatului cel mai des întâlnite în lucrările de specialitate, individualizându-se prin conservatorismul lor.

Cartea a doua cuprinde nume de personalități care s-au dedicat propășirii culturale și spirituale din Valea Almăjului. Frumusețea acestor locuri a fost bine prezentată în paginile lor de numeroase personalități atât din lumea laică cât și din cea bisericească. Pe lângă viața culturală, Valea Almăjului cunoaște și o puternică viață spirituală. De la Șopotul Vechi s-a ridicat Dr. Iosif Taian Bădescu primul episcop bănățean al Caransebeșului. De aici s-au ridicat multe nume de preoți, protopopi, învățători, profesori, medici, ingineri și alte personalități care prin efortul lor depus în slujba comunităților almăjene și a neamului nostru au făcut onoare și cinste locurilor natale.

Episcopul Dr. Iosif Traian Bădescu a fost umilit și marginalizat de autoritățile maghiare pentru simplul motiv că era cetățean român. Mărețul act de la Marea Unire a făcut dreptate și l-a repus în toate drepturile cuvenite de a fi episcop al Caransebeșului. Vrednic slujitor, bine învățat, om de cinste, patriot, bun gospodar, harnic și priceput a refăcut Episcopia Caransebeșului greu încercată de război mondial. La inițiativa sa, în Episcopia Caransebeșului s-a desfășurat un amplu program de culturalizare în slujba păstoriților săi. Acțiunile culturale izvorâte din adâncul sufletului său stau mărturie peste veacuri despre vremurile tulburi prin care a trecut Biserica și neamul nostru românesc. Episcopul Bădescu în calitatea sa de referent al senatului școlar a cunoscut duritatea și severitatea legilor maghiare, apărând cu destoinicie

cele două institute din Caransebeș dar și alte școli confesionale din eparhie pe care guvernul maghiar urma să le desființeze.

Pe lângă alte activități sociale, culturale și misionare lui i se atribuie înființarea celor dintâi biblioteci moral-religioase de la sate. Lucrarea ne mai dezvăluie multe nume de preoți, protopopi, învățători dar și de alte categorii sociale, care s-au remarcat pe toate fronturile de apărare a dreptei credințe și a gliei străbune.

Preot dr. Constantin Cilibia

Florina-Maria Băcilă, Iosif Băcilă (coordonatori), **Valea Almăjului – oameni și fapte, cartea a treia**, Ed. Artpres, Timișoara, 2018, 499 pp.

Nu de mult, a apărut la Timișoara, la editura Artpres, lucrarea Valea Almăjului – oameni și fapte, rod al colaborării domnilor profesori Florina – Maria Băcilă și Iosif Băcilă. Lucrarea este considerată a treia carte ce prezintă întâmplări și fapte ale mai multor oameni de seamă ce s-au ridicat de-a lungul timpului din Valea Almăjului. Prin studiile tratate, lucrarea vine acum ca o continuare a primelor două cărți publicate anterior. Toate cele trei lucrări prezentate ne expun fapte de vrednică amintire ale oamenilor de seamă ce s-au născut în Valea Almăjului. Pe bună dreptate cei mai mulți critici de artă nu consideră că temtica subiectelor propuse ar putea fi încheiată. În mod deosebit

apreciem dragostea, abnegația, perseverența și dragostea pentru cultură a Domnului profesor Iosif Băcilă și a fiicei sale cadru universitar la Universitatea de Vest din Timișoara.

Temele prezentate de semnatori articolelor expuse, prezintă un frumos și util material pentru toți cei însetați de cultură și dornici de cunoaștere a trecutului nostru glorios. Lucrările prezentate oferă celor interesați un vast material documentar, sursă de inspirație la întocmirea multor monogrfi de sate și localități, lucrări de licență, teze de doctorat, etc. În ceea ce privește structura primelor trei cărți cei doi colaboratori tată și fiică au urmărit pe cât se poate prezentarea cronologică în desfășurarea lor a temelor dezbătute.

Prin cele prezentate cei doi autori coordonatori își propun completarea unui gol în literatura română de specialitate și în istoriografia noastră bisericească dar și a patriei. Autorii fac o reconsiderare asupra datelor generale oferite până acum în alte publicații locale, dar și la nivel național apărute de-a lungul timpului.

Odată cu trecerea timpului avem date cât mai sumare despre existența insulei Ada-Kaleh. O descriere frumoasă a insulei Ada-Kaleh o face fostul protopop Gheorghe Țunea care a văzut lumina zilei în satul Stancilova din comuna Șopotu-Nou. Vrednicul păstor de suflete a cunoscut bine insula cu ocazia desfășurării serviciului militar în cel de-al Doilea Război Mondial. Insula Ada-Kaleh se afla situată în millocul Dunării, la o distanță

de 3 km în aval față de orașul Orșova. Ea a dispărut în anul 1972, în apele Dunării, odată cu construcția barajului hidroenergetic Porțile de Fier I. Pe insulă în afară de alte obiective de interes economic-social, semnalăm prezența unei moschei turcești, deservită de un imam dar și a unei micuțe biserici ortodoxe la care slujea un călugăr ieromonah, cu misiunea de a oficia serviciile religioase ale românilor insulari de credință ortodoxă.

Alături de biserica strămoșească un rol deosebit l-a avut școala. Instruirea și educarea tineretului din granița bănățeană se făcea în școlile naționale susținute de biserica străbună. Autoritățile austriece, au emis pentru școli în anul 1771, *Regulamentul iliric numit și Normal Patent*, care prevedea separarea organelor civile de cele bisericești, pentru consolidarea autorității centrale. Numărul școlilor naționale a crescut odată cu numirea lui Ggigorie Obradovici ca inspector școlar. Documentele timpului amintesc despre el că s-a ostenit ca la aceste școli să fie numiți învățători cu studii corespunzătoare. Școlile naționale aveau două clase, cu patru ani de învățământ, frecventate de copii în vârstă de 8-12 ani. Școala confesională, aflată în grija Bisericii care a susținut în mod special nivelul primar al învățământului. Ea era susținută de fiecare parohie în parte și avea în vedere alfabetizarea populației.

Evoluția învățământului din Valea Almăjului, consfințește pentru totdeauna rolul pe care l-a avut învățătorul român pe aceste meleaguri,

dar și implicarea obștilor parohiale de a construi școli și de a susține învățământul românesc. Prima școală din Valea Almăjului s-a deschis la Bozovici, în anul 1765 de către învățătorul Nicolae Popovici din Caransebeș. Primii învățători din celelalte sate ale Almăjului au fost: Iancu Mihailovici la Bănia-1783, Frâncu Gherman la Lăpușnic-1789, Râca Petrescovici și Petre Popovici la Borloveni și la Pătaș-1791, Păun Băcilă la Dalboșeț-1796, Ion Novacovici la Moceris-1799, Ion Pușchiță la Borlovenii-Noi-1832. Biserica și școala din Șopotu-Nou au fost construite în același an 1850.

Începând cu anul 1872, Școala grănicerească din Bozovici devine Școală populară, iar din anul 1866, transformată în Școală elementară. După desființarea Școlii triviale din Bozovici, va purta numele de Școală secundară confesională, care începând cu anul 1922, este transformată în Gimnaziul Mixt. În anul 1924 a fost înființată Școala de Arte și Meserii „Eftimie Murgu”.

Constituirea statului național unitar român a creat posibilități pentru dezvoltarea școlii românești și a dus la unificarea ei, în anul 1919, a învățământului românesc pe întreg teritoriul național. După primul Război Mondial, insula a intrat în componența statului român care s-a ocupat de organizarea și administrarea ei. Prin Legea din 26 iulie 1924, s-a creat organizarea unitară a învățământului românesc și nivelul de pregătire al învățătorilor ce vor urma să predea în

școală. Prin această Lege se prevedea obligativitatea și gratuitatea învățământului românesc, iar școlile confesionale au devenit școli de stat.

Conținutul temelor elaborate se definesc în totalitatea lor, printr-o analiză obiectivă a tematicelor abordate, prin interpretări și concluzii competent formulate, bazate pe studierea unui impresionant fond documentar de o aleasă și valoroasă informație științifică.

Bogăția și varietatea documentării, valoarea științifică, bazate pe o interpretare academică, vor impune cărții cu siguranță în viața culturală a oamenilor dar și a faptelor bune săvârșite de ei în arealul dezvoltării vieții umane ce s-a desfășurat în Valea Almăjului.

Prin aceste cuvinte, recomandăm călduros publicului larg cititor, bucuria de a le cerceta cu nesaț și a se face părtaș frumuseților naturale oferite de acest frumos colț de țară. Nu în ultimul rând se cuvine, aleasă mulțumire celor doi colaboratori pentru strădania depusă, onestitatea și respectul dovedit, pentru fiecare colaborator în parte în elaborarea temelor expuse.

Lucrarea de față, îmbogățește patrimoniul istoriografic almăjan dar și național. Așteptăm nerăbdători ca efortul dumnealor să nu se oprească aici și să revină cu alte tematici tot așa de valoroase și bine documentate.

Preot dr. Constantin Cilibia

Arhim. Veniamin Micle, **Noutăți în cultura românească, Sfânta Mănăstire Bistrița**, 2016, 323 pp.

Preocuparea științifică și activitatea de cercetare a Părintelui Profesor Arhimandrit Veniamin Micle s-a evidențiat de-a lungul timpului prin numeroase lucrări teologice de mare valoare, multe dintre ele dedicate studiului dogmatic, patristic, istoric dar și misticii ortodoxe.

Lucrarea de față, prezintă o serie de studii cu o tematică foarte diversificată, ce abordează teme de istorie, evenimente ale trecutului petrecute în apropierea Mănăstirii Bistrița.

Așa cum îl știm, Părintele Arhimandrit Veniamin Micle s-a remarcat ca un minuțios cercetător care aduce la lumină numeroase evenimente ale trecutului nostru mai puțin sau chiar necunoscute. Farmecul muncii sale neobosite fără răgaz îl constituie ineditul temelor aduse în discuție.

Activitatea științifică în munca de cercetare a Părintelui Profesor l-au identificat de-a lungul timpului prin numeroase lucrări de specialitate dedicate trecutului nostru bisericesc și național, reprezintă nota fundamentală a cărții pusă în discuție a distinsului dascăl de teologie.

Și de această dată, tematica lucrării de față abordează cu multă îndrăzneală teme prea puțin cunoscute asupra trecutului nostru. Existența schitului „Sfântul Procopie” de la Sf. Mănăstire Bistrița, constituie emblema bătăliei de la Posada. Din trecutul istoriei Bisericii Ortodoxe Române, putem constata că mari voievozii ai neamului nostru ctitori de neam și de țară, în urma unei victorii reputată pe câmpul de luptă ca drept

mulțumire adusă lui Dumnezeu ridicau câte o biserică sau mănăstire. De cele mai multe ori aceasta era închinată unui sfânt militar. Cercetând istoria trecutului nostru, am observat că unul dintre sfinții preferați, alături de marii mucenici Gheorghe și Dimitrie a fost și Sfântul Mare Mucenic Procopie (+303), datorită sfințeniei vieții sale, dar și a vitejiei militare în fața dușmanilor.

În Țara Românească mai sunt cunoscute două biserici închinare Sfântului Mare Mucenic Procopie, ridicate ca urmare a unor victorii obținute în războaie. Hrisoavele din timpul domniei lui Matei Basarab spun că în anul 1641, menționează că voievodul amintit, îl învinge pe Vasile Lupu la Nenișori, localitate situată lângă Gherghița. Ca urmare a acestei victori, Matei Basarab a construit Biserica Domnească din Gherghița cu hramul Sfântul Procopie.

A doua biserică închinată Sfântului Procopie a fost identificată la intrarea în defileul Bistriței din Județul Vâlcea. Despre ea, învățatul rus Kovalevski afirma, prin anul 1845, dar și o veche tradiție populară, susțin că a existat aici un schit cu hramul „Sf. Mare Mucenic Procopie”, întemeiat cu mult înainte de construcția Mănăstri Bistrița.

Din cuprinsul lucrării, ne putem forma o primă imagine asupra planului structural al studiului. Capitolele enumerate în cuprinsul lucrării ne dezvăluiesc o abordare originală, extrem de minuțioasă și complexă.

În cuvântul înainte, autorul ne oferă o imagine clară a Sfintei Mănăstiri Bistrița și a rolului pe care ea la jucat în istoria patriei și a biserici. În primul capitol, autorul localizează bătălia de la Posada în defileul Bistriței, unde a fost construit Schitul „Sfântul

Procopie”, pe locul actualei biserici a Sfintei Mănăstiri Bistrița. În capitolul următor, autorul ne oferă detalii legate de „Biserica Bolniței” cu hramul „Schimbarea la Față”, pe care specialiștii în istoria artei monumentale o încadrează a fi construită între anii 1495 și 1521. Pictura bolniței a fost realizată pe anumite registre în mai multe etape ale timpului istoric.

În lucrarea sa, autorul consemnează aducerea moaștelor „Sfântului Grigorie Decapolitul”, în anul 1498 la Mănăstirea Bistrița și prezența primului episcop al Râmnicului, Macarie Bistrițeanul în anul 1504.

Mai multe capitole sunt dedicate identificării tipografului Macarie ieromonahul, originar din orașul Codlea, situat în apropierea Brașovului. Tipograful Macarie, promotor al primelor cărții de slujbă bisericească pe teritoriul patriei noastre. Prin publicațiile sale, ieromonahul Macarie a ajutat mult la dezvoltarea limbii și culturii române. Scrierile sale au ajuns în toate locurile unde trăiau români.

Răsfoind lucrarea părintelui profesor Veniamin Micle, întâlnim multe informații prețioase legate de anumite personalități ale timpului care și-au legat prezența și numele de Sfânta Mănăstire Bistrița, focar de spiritualitate și cultură românească.

Cu multă bucurie în suflet apreciem la justa ei valoare, lucrarea părintelui Veniamin Micle și o recomandăm pentru studiu și cercetare publicului larg cititor.

Preot dr. Constantin Cilibia